

ЧЕСЬКИЙ КОРОЛЬ ВАЦЛАВ I ТА АВСТРІЙСЬКИЙ ГЕРЦОГ ФРІДРІХ II БАБЕНБЕРГ НА ПЕРЕХРЕСТЯХ ВІЙНИ Й МИРУ (1230-1239 рр.)

Ліхтей Ігор Михайлович

кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри античності, середньовіччя та історії України
домодерної доби

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

E-mail: lichtej@ukr.net

У статті висвітлено перебіг протистояння між чеським королем Вацлавом I та австрійським герцогом Фрідріхом II Бабенбергом, яке тривало упродовж 30-х років XIII ст. і врешті-решт завершилося примиренням. Для Вацлава I ця боротьба мала передусім династичне значення, адже йшлося про захист честі його сестри Анежки, яку готували до одруження із сином імператора Фрідріха II Штауфена – Генріха (VII). Однак через інтриги Фрідріхового батька Леопольда VI Бабенберга цей шлюб так і не було укладено. В результаті, Генріх (VII) одружився з Леопольдовою донькою Маргаретою Бабенберг. Тоді батько Анежки – чеський король Пршемисл Отакар I – вторгся у володіння Леопольда VI Бабенберга і спустошив їх. Після смерті Пршемисла Отакара I та Леопольда VI Бабенберга війну продовжили їхні сини і спадкоємці – чеський король Вацлав I та австрійський герцог Фрідріх II Бабенберг. Аби помститися за пlynдрування Австрії і скинути Вацлава I з трону Фрідріх II Бабенберг навіть уклав союз із його братом Пршемислом, маркграфом Моравії. Однак через раптову хворобу Фрідріхові II Бабенбергові довелося припинити успішні військові дії, а маркграфові Пршемислові – підкоритися братові Вацлаву. Фортуна й надалі не сприяла Фрідріхові Бабенбергові. Проти нього виступив також угорський король Андраш II, який уклав союз із Вацлавом I. Відтак угорці разом з чехами стали спопеляти австрійські землі. Тож потрапивши у скрутне становище, Фрідріх II Бабенберг був змушений примиритися з Вацлавом I.

Ключові слова: Чеське королівство, Австрійське герцогство, Угорське королівство, Фрідріх II Штауфен, Генріх (VII), Пршемисл Отакар I, Вацлав I, принцеса Анежка, Леопольд VI Бабенберг, Фідріх II Бабенберг, Андраш II.

Постановка проблеми. Наприкінці XII – на початку XIII ст. настав переломний момент у зовнішньому та внутрішньому становищі Чеської держави. Після смерті в 1197 році Генріха VI у Священній Римській імперії розгорілася боротьба за владу між династіями Штауфенів і Вельфів, яка посилювала відцентрові тенденції. Зовнішні обставини сприяли оновленню престижу Чеського князівства, особливо, коли владу остаточно здобув Пршемисл Отакар I (1197–1230) і в країні нарешті припинилися міжусобиці. За свою підтримку, надану майбутньому німецькому королеві й імператорові Фрідріхові II Штауфенові (1212 – 1250) у боротьбі за трон, Пршемисл Отакар I отримав від нього підтвердження спадковості королівського титулу чеського володаря. Це було закріплено у “Золотій буллі сицилійській”, яку Фрідріх II Штауфен видав у вересні 1212 року [Ліхтей, 2011, с. 158–203].

На схилі свого життя Пршемисл Отакар I міг бути задоволений результатами правління. Його син і спадкоємець Вацлав узяв шлюб із представницею династії Штауфенів – Кунігундою (бл.1200 – 1248). Вона була донькою німецького короля Філіппа Швабського (1198-1208), дядька Фрідріха II Штауфена. Завдяки цьому шлюбу, Пршемисловичі опинилися серед еліти європейських династій. Та цього Пршемислові Отакарові I здавалося замало і він

мав намір поглибити свої родинні стосунки зі Штауфенами. Імператор Фрідріх II Штауфен натякнув Пршемислові Отакарові I про можливість одружити свого сина Генріха з його наймолодшою донькою Анежкою (Агнес). У 1220 р., після складних перемовин, Генріха (VII) було обрано німецьким королем. На той час Фрідріх II вирішив спрямувати свої зусилля на піднесення Сицилійського королівства, тож за відсутності свого батька Генріх (VII) управляв німецькими землями. Натомість Анежку чеський король відрядив до Відня, аби при дворі тамтешнього австрійського герцога Леопольда VI Бабенберга (1198–1230) вона опанувала шляхетні манери [Žemlička, 2008, s. 88].

Однак сусідні можновладці, побоюючись надмірного посилення впливу Пршемисловичів, поставилися до намірів чеського короля неприязно і через інтригу австрійського герцога Леопольда VI Бабенберга їх так і не вдалося реалізувати. Не без намовляння ззовні, п'ятнадцятилітній Генріх (VII) відкинув Анежку і в листопаді 1225 р. уклав шлюб із Леопольдовою донькою Маргеретою Бабенберг. Знеславлена Анежка ще перед тим покинула Австрійське герцогство. За таке приниження Пршемисл Отакар I відповів війною. Влітку 1226 р., скориставшись Леопольдовою відсутністю, чеський король здійснив збройний напад на австрійські землі. Але нашвидкуруч споряджений похід зазнав невдачі: добре підготовлена оборона відбила чеську агресію. У

відповідь австрійці під проводом ландмаршала Генріха Куенрінга перейшли через моравський кордон, спустошуючи все на своєму шляху. Та на цьому ворожнеча не припинилася, а навпаки, – ще більше розпалювалася [Ліхтей, 2011, с. 291–293].

Після смерті Леопольда VI герцогом Австрії та Штирії став його син Фрідріх II Бабенберг (1230–1246), людина хороbra, але підступна, мстива й ненадійна. Анонімний автор другої половини XIII ст. у своїй короткій “Хроніці Австрії” відзначає, що позаяк “цей Фрідріх був суворим і жорстоким у суді, відважним у битвах, жадібним до збирання скарбів, страх перед ним поширився і серед місцевих жителів, і серед сусідів, а тому всі не лише не любили його, але й боялися” [Auctoris incerti breve chronicon Austriacum..., 1721, col. 685].

На момент успадкування Фрідріхом II влади маєток Бабенбергів, який об’єднував Австрію і Штирію, вважався найбагатшим серед тогочасних князівств Священної Римської імперії. До розширення його кордонів з допомогою шлюбної дипломатії вже встиг долучитися і новий володар. Ще в 1229 р. Фрідріх II Бабенберг розірвав свій шлюб із принцесою, яка походила з династії Ласкарісів, що правила в Нікейській імперії (ця держава утворилася в західній частині Малої Азії після захоплення хрестоносцями Константинополя в 1204 р. учасниками четвертого Хрестового походу) й одружився з Агнес фон Андекс-Меран, донькою бургундського пфальцграфа Оттона. Завдяки приданому новій нареченій герцог зміцнив своє становище на півдні володінь Бабенбергів і приєднав територію з містами Шердінг та Рід. Увесь період правління Фрідріха II Бабенберга позначився постійними збройними сутичками із сусідніми державами, за що він отримав прізвисько “*Bellicosus*”, тобто “Войвничий” (*Friedrich der Streitbare*) [Continuatio Mellicensis, 1851, р. 507; Митрофанов, 2003, с.23; Цольнер, 2001, с.75; Воцелка, 2007, с.62; Vaniček, 2001, s.75; Wihoda, 2002, s.109; Žemlička, 2002, s.154, 488].

Невдовзі після того, як Фрідріх II Бабенберг успадкував владу, проти нього було організовано заколот австрійських міністеріалів під проводом братів Генріха й Гадмара Куенрінгів. Як відомо, один із братів, а саме Генріх Куенріг, був ландмаршалом Австрії і в 1226 р. з військом активно протистояв чеському вторгненню. У продовженні “Ламбахських анналів”, де міститься інформація про виступ братів, зазначено, що Генріх Куенріг мав прізвисько Собака (*Heinrici canis de Chunringe, Henricus qui dicitur canis*) [Continuatio Lambacensis, 1851, р. 558]. Це може означати, що він був людиною свавільною, агресивною і жорстокою. Тож для Фрідріха II Бабенберга важливо було якнайшвидше приборкати бунтівників, які прагнули здобути якомога більше свобод.

Сподіваючись, що вся увага Фрідріха II Бабенберга буде прикута до внутрішніх проблем, Пршемисл Отакар I став збирати сили для нападу на австрійські землі, але 15 грудня 1230 р. він помер. Владу в Чеському королівстві перебрав його син Вацлав I (1230–1253), коронований на трон ще в 1228

р. архієпископом Майнцьким. На той час він досяг 25-ти літнього віку і вже мав певний досвід державницької діяльності. Співправителем Вацлава I в північній Моравії був його молодший брат маркграф Пршемисл (1228–1239), якому виповнився 21 рік. Натомість південна Моравія залишалася під безпосереднім урядуванням Вацлава I [Ліхтей, 2011, с. 273; Vaniček, 2000, s. 327].

Упродовж останніх років в українській історіографії з’явилася низка праць, присвячених боротьбі за спадок Бабенбергів. Ідеться про дослідження Миколи Котляра, Леонтія Войтовича, Віталія Нагірного, Іллі Паршина. Цієї проблеми торкалися також такі польські вчені, як Маріуш Бартніцький та Даріуш Домбровський. Кілька студій Бабенбергам присвятили й російські дослідники Олександр Майоров та Максим Кисельов. Однак у своїх працях згадані автори практично не акцентують на непростих відносинах, а то й відкритій ворожнечі, що існувала між чеським королем та австрійським герцогом.

Тому **мета** нашого дослідження – з’ясувати причини та простежити перебіг протистояння між Вацлавом I та Фрідріком I Бабенбергом упродовж 30-х років XIII ст.

Джерельною основою для підготовки нашої студії послужили передусім аннали й хроніки, написані в тих чи інших регіонах сучасних Австрії, Німеччини (федеративна земля Північний Рейн-Вестфалія), в також у Чеському й Угорському королівствах.

Виклад основного матеріалу. З новим чеським королем у Фрідріха II Бабенберга також не склалися миролюбні стосунки. Австрійсько-чеське протистояння дедалі більше поглиблювалося. Ворожнеча, що існувала між Пршемислом Отакаром I та Леопольдом VI Бабенбергом, передалася також їхнім синам. І це попри те, що Вацлав I та Фрідріх II Бабенберг перебували в родинних стосунках. Як відомо, Вацлава дружина Кунігунда по материнській лінії доводилася внучкою візантійському василевсові Ісааку II Ангелові, а донька чи племінниця останнього Теодора була видана заміж за Фрідріхового батька Леопольда VI Бабенберга [Майоров, А., 2011, с. 34, 38].

Наприкінці 1230 р. брати Куенрінги об’єдналися з Вацлавом I та спільними силами спустошили значну частину земель на північ від Дунаю [Continuatio Lambacensis, 1851, р. 558; Цольнер, 2001, с. 75; Wihoda, 2002, s. 131]. У продовженні “Мельських анналів” занотовано, що в 1231 р. військо Вацлава I цілих п’ять тижнів плюндрувало і спопеляло Австрію [Continuatio Mellicensis, 1851, р. 507]. У відповідь розлючений Фрідріх II Бабенберг захопив фортеці Агштайн, Дюрнштайн і Вайтру, що належали братам Куенрінгам, і вчиняв жорстоку розправу над бунтівниками [Цольнер, 2001, с. 75; Wihoda, 2002, s. 109]. Тоді Генріх Куенрінг, як повідомляється у продовженні «Ламбахських анналів», звернувся до австрійського герцога з проханням про мир і навіть віддав у заручники своїх та братових синів. Лише після того, як повстали погодилися повернути те, що награвували, всі суперечки між герцогом і його

міністеріалами було врегульовано [Continuatio Lambacensis, 1851, p. 558]. У ході цієї локальної війни Генріх вижив, а Гадмар загинув. Вже в березні 1232 р. Генріх Куенріг знову обійняв посаду ландмаршала [Цюльнер, 2001, с. 75; Wihoda, 2002, s. 109].

У 1231 р. знову постало питання про одруження принцеси Анежки. На той час баварський герцог Людвиг I повернув собі прихильність Генріха (VII) й зумів переконати молодого короля в необхідності примирення з чеськими Пршемисловичами. Як відомо, Генріх (VII) прагнув якомога більшої влади, що призвело до погіршення його стосунків із батьком. Позаяк у цій ситуації союз із Вацлавом I був надзвичайно важливим, то Генріх (VII) зважився на рішучий крок, і в 1231 р. оприлюднив свій намір розлучитися з Маргаритою Бабенберг (яка, хоча й народила йому двох синів, та все ще не одержала посагу) і взяти шлюб із Анежкою. Чимало дослідників припускає, що Генріх (VII) справді кохав Анежку, йому навіть приписують дві давньонімецькі пісні, вміщені в «Маннеському кодексі». В них автор тужить за недосяжною коханою, заради якої готовий відмовитися навіть від корони [Дворнік, 2000, с. 22–23; Novotný, 1928, s. 646; Vaníček, 2000, s. 336; Soukupová, 2015, s. 68].

Наміри сина збентежили імператора, адже все сталося тоді, коли владу в Австрії перебрав Фрідріх II Бабенберг, який був бездітним, тож його сестра Маргарита мала реальну можливість заволодіти спадщиною Бабенбергів. Намагаючись зруйнувати Генріхові плани, Фрідріх II Штауфен знову попросив руки Анежки і «як раніше до батька, так тепер до брата панни, прислав послів з багатьма обіцянками, з проханням, щоб віддав йому свою сестру за дружину» [Legenda svaté Anežky České, 1994, s. 355]. Цікаво те, що Вацлав I, як розповідає «Життя святої Анежки Чеської», з клопотанням імператора погодився, але й тоді не відбулося жодних конкретних домовленостей, тож протидія не втілилася в життя.

Звістка про розрив стосунків між Генріхом (VII) та Бабенбергами викликала сум'яття серед німецьких князів. У цій напруженій ситуації Фрідріхові II Штауфену задля зміцнення свого авторитету довелося вдатися до рішучих дій, і на Великдень 1232 р. він скликав до Аквілеї гофтаг, засідання якого згодом було перенесено в Чивідале. Тут, у Чивідале, поселився зі своїм невеликим почтом і Генріх (VII), який прибув на гофтаг за наказом батька [Глогер, 2003, с. 131–132]. На цьому зібранні Фрідріх II Штауфен підтвердив привілеї для німецьких світських князів, а також вирішив з власної кишені виплатити своєму синові посаг за Маргариту у розмірі 8 тисяч марок сріблом. Як влучно зауважив дослідник В.Ванічек, імператор при цьому зважав на те, що в разі смерті Фрідріха II Бабенберга це найбагатше німецьке князівство дістанеться Штауфенам, його онукам [Vaníček, 2000, s. 337].

На початку липня 1233 р. австрійський герцог здійснив збройну виправу на Моравію. Як повідомляється у продовженні «Ламбахських анналів», військо Фрідріха II Бабенберга налічувало 40 тис. вояків (*agregato maximo exercitu ad 40 milia hominum*), що, очевидно, є суттєвим перебільшенням

[Continuatio Lambacensis, 1851, p. 558]. Щоправда, чеський хроніст XIV ст. Пршибік з Раденіна, званий Пулкава, повідомляє, що на допомогу Фрідріхові II Бабенбергові прийшов Вацлавів брат Пршемисл, а також чимало їхніх приятелів та родичів. Серед таких названо Фрідріхового та Пршемислового тестя герцога Оттона Меранського з братом маркграфом з Верду (*dux Meranie cum fratre suo marchione de Werd*), єпископа Екберта Бамберзького (*Bambergensis episcopus*) і патріарха Аквілейського (*Aquilegensis patriarcha*) Бертольда (обидва були дядьками дружин австрійського герцога та його моравського союзника), графа Альбрехта Тірольського (*comes de Tyrolis*) та інших [Przibiconis de Radenin, 1893, s. 135; Přibík z Radenína, 1987, s. 355; Palacký, 1921, s. 141; Novotný, 1928, s. 650]. Тобто фактично склалася потужна коаліція. Але навіть при такій кількості спільників Фрідріх II Бабенберг, на наш погляд, навряд чи спромігся б зібрати 40-тисячне військо.

Позаяк союзником Фрідріха II Бабенберга був Вацлавів брат Пршемисл, то похід був спрямований на підконтрольні чеському королеві землі південної Моравії. Досить швидко герцог заволодів тут кількома замками, у тому числі й фортецею Бітов. Король Вацлав I виступив із військом проти Фрідріха II Бабенберга, але на вирішальну битву не наважився [Continuatio Sancrucensis I, 1851, p. 628; Continuatio Lambacensis, 1851, p. 558; Novotný, 1928, s. 651]. Хроніст Пршибік з Раденіна, званий Пулкава, причину такої нерішучості Вацлава I вбачав у тому, що він не був упевнений у своїх вояках, які мали родичів і побратимів серед дружинників брата Пршемисла, а тому могли перекинутися на його бік [Przibiconis de Radenin, 1893, s. 136; Přibík z Radenína, 1987, s. 356]. Відомі чеські історики Ф. Палацький та В. Новотний вважають, що це припущення чеського хроніста заслугове на увагу [Palacký, 1921, s. 141; Novotný, 1928, s. 651]. Щоправда, і Фрідріх II Бабенберг не зміг реалізувати задумане, бо несподівано занедужав і був змушений покинути моравські землі. Та після того, як він одужав, в Австрію вторгся угорський король Андраш II. Австрійський герцог, протидіючи із сильним військом Андрашеві II, захопив у полон кількох його знатних мужів, після чого обидва супротивники уклали мир і повернулися у свої володіння [Continuatio Sancrucensis I, 1851, p. 628; Continuatio Lambacensis, 1851, p. 558; Continuatio Praedicatorum Vindobonensium, 1851, p. 727; Novotný, 1928, s. 651].

Тим часом Вацлав I вирішив скористатися ситуацією, аби упокорити свого брата Пршемисла. Він організував збройний похід у Моравію і захопив місто Брно. При цьому Вацлавові вояки займалися розбоями і завдали Пршемисловим володінням значної шкоди. Чеський король змусив Пршемисла приборкати свої амбіції і внаслідок, як вважає дослідник В.Ванічек, між братами, очевидно, було укладено джентльменську угоду [Novotný, 1928, s. 651; Vaníček, 2000, s. 339].

Австрійський герцог опинився в скрутному становищі й на деякий час нібито покращив свої стосунки з Вацлавом I. Про це свідчить той факт, що на весіллі з нагоди одруження сестри Фрідріха II

Бабенберга Констанції з мейсенським маркграфом Генріхом III Ясним (1221-1288), яке проходило в травні 1234 р., крім значної кількості єпископів та інших князів, були присутні також угорський король Андраш II, чеський володар Вацлав I та його брат – моравський маркграф Пршемисл [Continuatio Admuntensis, 1851, р. 593; Continuatio Sancrucensis II., 1851, р. 637–638; Continuatio Praedicatorum Vindobonensium, 1851, р. 727; Novotný, 1928, s. 653].

Питання ж заміжжя Анежки так і не вирішилося. Тож амбіційні Пршемисловичі відреагували на невдачі зі шлюбом Анежки таким чином, що сколихнули ледь не всю Європу. Зневажена Анежка відкинула земного монарха і обрала собі володаря небесного. У червні 1234 р., якраз на свято Трійці, Анежка «...за присутності семи єпископів і пана короля, брата свого, і королеви, багатьох князів і панів, а також за присутності сили-силенної люду обох статей і різних народностей, знехтувала королівською гідністю та всілякою світською славою і, як невинна голубка, ... злетіла з виру підлого світу до архисвятої обителі» [Legenda svatě Anežky České, 1994, s. 357]. Отже, Анежка зреклася світського життя і вступила до жіночого монастиря св. Франциска Ассизького (бл.1181–1226) в Празі, фундаторкою якого стала незадовго до цього [Vaníček, 2000, s. 337; Žemlička, 2005, s. 215]. Тут вона дала обітницю цноти, бідності та послуху і прийняла чернечий постриг.

При монастирі було засновано також шпиталь, і Анежка домоглася, аби подаровані їй братом (моравським маркграфом Пршемислом) і матір'ю Констанцією маєтки було передано на його утримання. Це рішення було скріплено також печаткою старшого брата Анежки – короля Вацлава I. Очевидно, що на вибір Анежки неабиякий вплив справили життя і діяльність Ядвіги Силезької та чин св.Єлизавети.

Так було покладено початок діяльності в чеських землях жіночого ордену св. Клари (кларисинок). Зауважимо, що цей чернечий орден було засновано у 1212 р. Кларою Ассизькою (1194-1253). Вона походила з аристократичної родини і ще в юності стала палкою послідовницею, а відтак – і близьким другом св. Франциска Ассизького. Саме він активно підтримував Клару у створенні й розбудові монашої общини, яка стала жіночим відгалуженням жебрущого Ордену францисканців [Legenda svatě Kláry z Assisi, 1994, s. 293–327; Vaníček, 2000, s. 337; Лінч, 1994, с. 308–309]. Досить швидко Анежка нав'язала прямі контакти з Кларою Ассизькою, яка приділяла їй значну увагу, а згодом навіть називала своєю донькою. Про їхні теплі стосунки свідчать чотири листи Клари до Анежки, відіслані в період із 1234 по 1238 рік. На жаль, листи самої Анежки до Клари не збереглися [Spisy sv. Františka a sv. Kláry z Assisi, 2005, s. 335–363].

Невдовзі після того, як Анежка вступила до чернечої обителі, доля відвернулася і від її колишнього нареченого Генріха (VII). Як відомо, з кінця XII ст. в німецьких землях спостерігалось неухильне зростання могутності князів. Водночас визрівала протидія їх всевладдю з боку бюргерства та королівських міністеріалів. Саме на підтримку цих

двох сил покладав неабиякі сподівання син і спадкоємець імператора Генріх (VII), який від імені батька правив у німецьких землях й добре усвідомлював небезпеку князівського свавілля. Натомість політика Фрідріха II Штауфена була спрямована на підтримку князів і на протидію містам. Це стало чи не головною причиною розриву імператора з Генріхом (VII). Крім того, між Фрідріхом II Штауфеном і його сином існували серйозні розходження у ставленні до еретичних рухів, що в 30-ті роки XIII ст. охопили значну частину Німеччини та Італії.

У 1234 р. Генріх (VII) організував заколот, спрямований одночасно як проти німецьких князів, так і проти папської курії, а отже, і проти свого батька. Адже у той час Фрідріх II Штауфен всіляко догоджав німецьким князям і підтримував Григорія IX в боротьбі з еретиками. Не покладаючись на власні сили, Генріх (VII) став шукати допомоги у Франції і навіть вступив у союз із ломбардськими містами, до яких Фрідріх II Штауфен ставився вороже. Тож імператор відреагував на повідомлення про повстання свого сина миттєво і рішуче. Він особисто домігся від папи Григорія IX відлучення Генріха від церкви, запропонувавши папі в заручники свого малолітнього сина Конрада, а відтак весною 1235 р. вирушив із Сицилії до Німеччини: спочатку морем на галерах, а далі – через Аквилею, Фріуль і Штирію. Він рухався без війська, у супроводі незначного почту, але з великою сумою грошей і коштовностями із скарбниці [Неусьхін, 1974, с. 334–338; Вис, 2005, с. 200–207; Глогер, 2003, с. 117–150].

По дорозі, у місті Ноймаркті (нині – Ноймаркт-ін-дер-Оберпфальц, районний центр землі Баварія), що біля кордону зі Штирією, імператор зустрівся з Фрідріхом II Бабенбергом і намагався переконати його у необхідності тривалого примирення з Вацлавом I. Натомість Фрідріх II Бабенберг став вимагати від імператора грошової допомоги у сумі 2000 марок на війну з Угорщиною і Чехією [Ліхтей, 2003, с. 117; Novotný, 1928, s. 654; Wihoda, 2002, s. 110].

З прибуттям Фрідріха II Штауфена до Німеччини, якраз розпочалося придушення повстання, і невдовзі Генріх (VII) з покайням припав до ніг батька. На початку липня 1235 р. за присутності всіх князів над Генріхом (VII) відбувся суд. Він повинен був на колінах просити прощення та відмовитися як від королівства, так і від особистих володінь. Таким чином Генріх (VII) зберіг собі життя, але назавжди втратив свободу. Імператор не проявив до сина ані крихти милості, і його було ув'язнено. Опальний Генріх (VII) помер у лютому 1242 р. в Апулії, коли його переводили з однієї в'язниці в іншу. Цілком можливо, що він покінчив життя самогубством: сидючи на коні, кинувся у прірву [Неусьхін, 1974, с. 339; Вис, 2005, с. 207–213; Глогер, 2003, с. 150–151]. Так трагічно завершилося земне життя колишнього нареченого чеської принцеси Анежки.

У причетності до змови імператор підозрював не тільки свого сина, а й Фрідріха II Бабенберга, однак вчиняти над ним розправу не поспішав. Тож Фрідріх II Бабенберг продовжував здійснювати агресію проти

сусідніх країн і влітку 1235 р. напав на Угорщину. Проте Андраш II агресію відбив, після чого пішов на Австрію. Герцог Фрідріх II Бабенберг намагався протидіяти угорському наступу зі значними силами, але його вояки перед битвою розбіглися. Тож Фрідріх II Бабенберг був змушений рятуватися втечею, а угорське військо страшенно сплюндрувало чималу територію на південь від Дунаю. У липні 1235 р., згідно з укладеною з Андрашем II угодою, з півночі в Австрію зворотньо Вацлав I. Завдавши непрятеливі чималих збитків, він дійшов до Дунаю, й лише випадок – паводок – унеможливив об'єднання чеських та угорських військ. Ситуація могла вийти з-під контролю, тож Фрідріх II Бабенберг поспішив укласти мир, заплативши при цьому чималий викуп [Annales Erphordenses fratrum Praedicatorum, 1899, p. 89; Continuatio Mellicensis, 1851, p. 508; Continuatio Sancrucensis II, 1851, p. 638; Novotný, 1928, s. 656; Žemlička, 1998, s. 75–76]. З цього приводу автор Кельнської королівської хроніки занотував, що угорський король після спаплюження країни отримав від герцога за встановлення миру багато тисяч марок [Chronica regia Coloniensis, 1880, p. 267].

З чеським королем миру укладено не було. Та Фрідріх II Бабенберг уже не становив для Вацлава I серйозної загрози. Війни зі сусідами неабияк підірвали фінансове становище Фрідріха II Бабенберга, тож герцог вдався до нечуваного грабунку монастирських скарбів. Ба більше, він не пожалів навіть власну матір Теодору, яку позбавив усіх маєтків. Через грубе ставлення сина Теодора втекла до Чехії і знайшла прихисток при дворі Вацлава I [Continuatio Sancrucensis II, 1851, p. 638; Novotný, 1928, s. 651; Wihoda, 2002, s. 110]. Герцогиня вчинила так, бо добре усвідомлювала, що там їй буде гарантовано безпеку. Адже Вацлавова дружина Кунігунда і Фрідріхова мати Теодора перебували в родинних зв'язках. З Чехії Теодора вирушила до імператора Фрідріха II Штауфена зі скаргами на свого сина й проханням допомогти їй повернутися в Австрію [Майоров, А., 2011, с. 34, 38].

Над Фрідріхом II Бабенбергом нависли сірі хмари. До імператора Фрідріха II Штауфена надходила інформація про грубу поведінку австрійського герцога, котрий безперестанку нападав на сусідні країни, сварився з єпископами, оббирав монастирі і своїх підданих, чинив насилля над містянами. Аби застерегти Фрідріха II Бабенберга в недоцільності таких бездумних дій, німецький володар запросив його на імперське зібрання, яке мало відбутися в серпні 1235 р. в Майнці. Та Фрідріх II Бабенберг відмовився прибути до Майнца. Тоді його вороги в імперії та за її межами, представники духовенства й міст, знать і можновладні сусіди, а також власна мати Теодора подали скаргу на безчинства Фрідріха II Бабенберга [Chronica regia Coloniensis, 1880, p. 267; Цольнер, 2001, с. 75]. Тож Фрідріх II Штауфен знову викликав австрійського герцога на імперський з'їзд, який проходив на початку листопада 1235 р. в Аугсбурзі. На цьому зібранні був присутній і чеський король Вацлав I. Тут він отримав від імператора 10 тисяч марок викупу за частину Швабії, яка мала відійти до його дружини Кунігунди на правах посагу

[Chronica regia Coloniensis, 1880, p. 267; Novotný, 1928, s. 658–659].

Та найбільше Фрідріх II Штауфен сподівався побачити в Аугсбурзі австрійського герцога. Адже суд імперських князів мав розглянути тут скаргу про його безчинства. Однак Фрідріх II Бабенберг і на цей раз проігнорував вимогу імператора й до Аусбурга не прибув. Ба більше, герцог і надалі продовжував чинити свавілля, про що довідуємося з письмового звернення Фрідріха II Штауфена до Вацлава I. Тут ідеться про те, що австрійський герцог без вагань пограбував послів імператора, відібрав дарунки, які везло для Фрідріха II Штауфена посольство з Русі, захопив кілька замків, що перейшли до німецького правителя від Регенсбурзького фогта. До того ж, Фрідріх II Бабенберг підтримував стосунки з ломбардськими містами, вороже налаштованими до імператора [Constitutiones et acta publica imperatorum et regum, 1896, num. 201, p. 269–273; Novotný, 1928, s. 660].

Серед переліку облудних вчинків Фрідріха II Бабенберга заслуговує на увагу інформація про те, що той наказав відібрати дарунки, які надіслав імператорові герцог (князь) Русі (*Exenia quoque per ducentem Ruscie nobis transmissa...*) [Constitutiones et acta publica imperatorum et regum, 1896, num. 201, p. 272]. На думку М. Грушевського, цим герцогом цілком логічно міг бути волинський князь Данило Романович (1201–1264) [Грушевський, 1993, с. 53–54]. Погляди українського вченого щодо ідентифікації згаданого в документі «герцога Русі» поділяє й сучасний російський історик Олександр Майоров, який вважає, що Данило Романович у такий спосіб готував союз з німецьким імператором [Майоров, 2011, с. 185]. Очевидно, князь Данило прагнув заручитися підтримкою Фрідріха II Штауфена у боротьбі за повернення собі Галича, аби знову об'єднати під своєю владою Волинь і Галичину, яке це колись зробив його батько Роман Мстиславич.

Протягом першої половини XIII ст. Галицько-Волинська Русь посідала важливе місце у зовнішній політиці Угорщини, яка аж до 1245 р. активно намагалася встановити тут свою владу. Після загибелі у червні 1205 р. великого князя Романа Мстиславича ці землі опинилися в стані удільної роздробленості. В Галичі активізувалося вороже налаштоване проти малолітнього Романового сина і спадкоємця Данила боярське угруповання, яке підтримувало угорського короля. Як наслідок, довгі роки в Галичі знаходилися із залогою угорські королевичі.

Наприкінці 1218 р. в Галичі став княжити Мстислав Мстиславович на прізвисько Удатний (пом. у 1228 р.). Однак бунтівне галицьке боярство, користуючись, зокрема, м'якою вдачею Мстислава Удатного, схилило його до династичного союзу з Угорщиною. Все робилося для того, аби Данило не зайняв батьківську вотчину, що з часом призвело б до централізації Галицько-Волинського князівства (Котляр, 1998, с.160–178, 277; Головка, 2017, с. 113–115). Знеможений протистоянням із боярською знаттю, вже немолодий Мстислав підписав у 1227 р. з Угорським королівством принизливу угоду. За її умовами, як зазначає галицький літописець,

«Мьстиславъ дасть Галичъ королевичю Андрѣевичу, а самъ взя Понизье» [Полное собрание русских лѣтописей, 1908, стлб. 750; Літопис руський, с. 383]. Йдеться про сина угорського короля Андраша II. Як відомо, угорський королевич Андрій (Андраш, Ендре) правив у Галичі аж до своєї смерті, що застала його там вірогідно взимку 1233/1934 року [Головко, 2006, с. 303].

Отже, з кінця 20-х та на початку 30-х рр. XIII ст. в Галицькому князівстві із військовою охороною майже постійно знаходився угорський королевич. З такою ганебною ситуацією Данило, який у 1219 р. став самовладно княжити у Володимирі і взявся збирати волинські землі, звичайно, змиритися не міг. Тому в різний спосіб – чи то воєнними діями, а чи за допомогою дипломатичних переговорів він поступово здобував перевагу в суперництві з Угорщиною та чернігівськими князями Михайлом Всеволодовичем і його сином Ростиславом за владу в Галичі [Котляр, 1998, с. 278].

Восени (21 вересня) 1235 р. помер угорський король Андраш II, і влада в країні перейшла до його сина Бели IV (1235–1270). На той час Бела IV уже мав певний досвід державницької діяльності, адже Андраш II зробив його, восьмилітнього хлопця, своїм співправителем (молодшим королем) ще в 1214 році [Segeš, 2003, s. 116; Lukačka, 2003, s. 117].

Новий володар намагався, передусім, обмежити засилля магнатів і повернути втрачені королівські володіння. Однак своїми діями Бела IV лише налаштував проти себе значну частину знаті. Про ворожнечу між королем та світськими можновладцями свідчить повідомлення магістра Рогеріуса – варадського архidiaкона, сучасника подій кінця 30-х – початку 40-х років XIII ст. Цей автор, зокрема, пише про ненависть баронів до Бели IV, викликану тим, що король відбирав від них помістя без будь-якого відшкодування, тоді як його попередники дарували їм за відповідні заслуги цілі села та маєтки на вічне користування [Rogerii Carmen Miserabile, 1937, p. 556]. Втім це не завадило Белі IV здійснювати завойовницьку політику як щодо своїх північних сусідів – польських та галицько-волинських князів, так і в придунайських землях [Домбровский, 1965, с. 90].

У листопаді 1235 р. Данило Романович був присутній на коронації угорського правителя Бели IV. Коронаційні урочистості відбулися в Секешфегерварі і, як свідчить угорська «Ілюстрована хроніка» (XIV ст.), в ході процесії «істинний князь русинів Данило з великою пошаною вів перед ним [Белою IV] його коня» [Képes krónika, 1964, p. 164]. Історик М. Грушевський не знаходив жодної причини відкидати участь Данила Романовича в коронаційнім параді, що означало визнання певної вищості Бели IV щодо волинського володаря. Разом з тим, учений вважав, що Данило здійснив цю поїздку з намірами встановити добросусідські відносини «і піддався під протекцію короля з тим, аби зробити кінець мішанню Угорщини в галицькі справи» [Грушевський, 1993, с. 52–53]. На тому, що Данило Романович, «прагнути миру, навіть піддався був під ... протекцію» Бели IV згодом акцентувала також Н.Полонська-Василенко

[Полонська-Василенко, 1992, с. 197]. А ось учень М.Грушевського Іван Крип'якевич лише обмежився констатацією факту про те, що «Данило їздив на коронацію Бели і намагався прийти з ним до порозуміння, але безуспішно» [Крип'якевич, 1984, с. 95, прим. 14].

Натомість думки сучасних дослідників з приводу васальної залежності Данила Романовича від угорського короля різняться. Так, М. Бартніцький пише про визнання Данилом своєї ленної залежності від Бели IV [Bartnicki, 2005, s. 80, 184]. Думку про те, що Бели IV належала верховна влада над волинським князем обстоює також Д. Домбровский [Dąbrowski, 2013, s. 188–189]. З польськими вченими солідарний О. Майоров, який вважає, що князь Данило Романович формально визнав себе васалом Бели IV, до чого його спонукали пошуки військової допомоги у протистоянні з Михайлом Всеволодовичем та його сином [Майоров, 2001, с. 585–589]. Про певний сюзеренітет Бели IV над Данилом Романовичем і його братом Васильком твердить також М. Волощук, який, однак, вважає, що це не гарантувало їм військової підтримки у боротьбі за Галич [Волощук, 2006, с. 337].

Тезу про ленну залежність князя Данила від угорського короля спростував історик Мирослав Лабунька. Свої погляди він обґрунтував, спираючись на ретельне вивчення церемоніалу ведення коня під час урочистих подій (*Officium Stratoris*) та висновків ученого Ріхарда Гольцмана. Останній доводив, що в середньовічній Європі символом васалітету був чин, коли супровідник тримав стремено вершника (*Officium Strepae*), ведення ж за вуздечку коня сприймалося як вияв пошани й визнання високого становища особи [Лабунька, 2004, с. 554–561]. Ймовірність встановлення сюзеренітету Бели IV над Данилом Романовичем відкинув також О. Головко. Дослідник, зокрема, вважає, що «участь Данила в церемонії не була якоюсь знаковою подією, яка позначилася на обмеженні його реального статусу як суверенного монарха. До того ж подальші події свідчать про те, що стосунки з угорським королем не розвивалися згідно з бажаннями руського князя. Саме тому наступного 1236 р., волинський князь вдався до багатоголової дипломатичної гри в Центральній Європі» [Головко, 2006, с. 304].

На ролі «угорського пасьянсу» як одного з елементів європейської політики Данила Романовича акцентує увагу історик Л.Войтович. Вчений узагальнив погляди дослідників на проблему васальної залежності князя Данила від Бели IV, однак свою позицію з цього приводу не висловив. Він, зокрема, наголосив, що в той момент Данило Романович виявив себе блискучим дипломатом і зумів схилити на свій бік угорського короля. Задовольнивши його амбіції (очевидно, йдеться про чин ведення коня під час коронації – *І.Л.*), князь Данило домігся того, що в 1236 р. Бела IV «зайняв нейтральну позицію у галицькому конфлікті, відмовившись від заручин своєї доньки з Ростиславом Михайловичем». Відтак Л.Войтович звертає увагу на родинні зв'язки, які могли сприяти зближенню австрійського герцога з Романовичами: Фрідріх II

Бабенберг та Данило Романович через матерів були двоюрідними братами [Король Данило Романович, 2013, с.104–105].

Більш конкретними щодо обряду проведення коронації в Секешфегерварі є судження дослідника Іллі Паршина. Він наголошує, що з виконанням восени 1235 р. «обов'язку» конюшого в коронаційному поході Бели IV «князь Данило не тільки шукав військової допомоги, а й боровся проти інших претендентів на спадок свого батька». При цьому, підсумовує вчений, волинський володар «навіть чи визнав себе ленником Бели IV» [Паршин, 2012, с. 33].

На нашу думку, князь Данило взяв участь у обряді коронації Бели IV не в якості його ленника, а в знак поваги до угорського володаря, який у дитинстві був його побратимом. У такий спосіб Данило Романович сподівався здобути прихильність, чи бодай нейтралітет, Бели IV щодо своїх галицьких устремлінь. Разом з тим, князь Данило був добре поінформований і про войовничий запал австрійського герцога, вгамувати який виявилось не так просто. Тож, якщо б не склалися нормальні стосунки з Белою IV, то можна було б піти на союз із Фрідріхом II Бабенбергом. Шляхом до цього могли послужити їхні родинні стосунки.

Допомога Данила Романовича була б для Фрідріха II Бабенберга якраз на часі. Адже на той момент питання з австрійським герцогом все ще не вирішилося. Терпець Фрідріха II Штауфена увірвався, і він вирішив покласти край зловмисним діям австрійського герцога. Упродовж першої половини 1236 р. розгорнувся політичний процес з метою дискредитації Фрідріха II Бабенберга. Робилося все для того, аби довести його нездатність управляти герцогствами Австрія та Штирія. Про це свідчить низка грамот, які імператорська канцелярія надіслала окремим представникам вищої знаті. Тут містилася інформація про те, що Фрідріх II Бабенберг публічно знеславив німецького володаря на зібранні в Ноймаркті (Баварія), що готував його умисне вбивство, що силою позбавив цноти багатьох панянок, після чого змушував їх одружуватися з іншими, що збездивив чимало шляхетних пані, що завдав шкоди власній матері і що всупереч постійним запрошенням ухилявся від участі в імперських з'їздах, хоча вони й відбувалися в Баварії. І це тоді, коли згідно з документом «Privilegium minus», такі заходи проходять у Баварії, то присутність тут австрійських герцогів є обов'язковою [Wihoda, 2002, s. 110].

Відтак на наступному імперському зібранні, яке відбулося в червні 1236 року знову ж таки в Аугсбурзі, Фрідріхові II Бабенбергові було винесено вирок. Його було звинувачено в порушенні «загального миру», піддано імперській опалі (проголошено поза законом) і позбавлено влади в Австрії та Штирії [Auctoris incerti breve chronicon Austriacum..., 1721, р. 686; Novotný, 1928, s. 660; Vaníček, 2000, s. 341]. Позаяк імператор був зайнятий підготовкою до походу в Італію, то він доручив вести війну проти Фрідріха II Бабенберга чеському королеві Вацлаву I, баварському герцогові і рейнському пфальцграфові Оттону II Віттельсбаху (1231–1253),

бранденбурзькому маркграфові Оттону III (1220–1267), а також двом єпископам: Екбертові Бамберзькому та Рудігерові – очільникові церковного діоцезу Пасау. До того ж, 27 червня 1236 р. Фрідріх II Штауфен уклав зі своїми спільниками союзну угоду про те, що проти їх волі чи згоди ніхто не вестиме перемовини з австрійським герцогом про перемир'я чи про підписання мирного договору [Novotný, 1928, s. 660; Vaníček, 2000, s. 341–342].

На початку осені 1236 р. відбувся координований напад на землі Фрідріха II Бабенберга, жителі яких не чинили серйозного опору. Головні сили було споряджено чеським королем, баварським герцогом і бамберзьким єпископом. Кожний з них захопив чималу територію, яку в перспективі прагнув узаконити як власне володіння. Повернувшись з італійського походу, імператор наприкінці 1236 р. з великим військом теж вступив в Австрію, аби якомога швидше розправитися з непокірним герцогом. Німецький володар здобув кілька замків Фрідріха II Бабенберга і захопив у полон його дружину Агнес. Опальний австрійський герцог заволодів церковними скарбами і сховався у Вінер-Нойштадті. Свій вплив він зберігав також у замку Штаргемберг. У січні 1237 р. Фрідріх II Штауфен урочисто ввійшов у Відень, де його радо зустріли містяни. Своєю буллою Фрідріх II Штауфен проголосив Відень імперським містом, а жителям Штирії підтвердив, що їх земля надалі не повинна бути об'єднана з Австрійським герцогством, але має отримати власного володаря. Австрійське герцогство і маркграфство Штирію, щорічний прибуток яких, згідно з повідомленням «Кельнської хроніки», становив 60 тисяч марок, Фрідріх II Штауфен прилучив до імперії. Своїми діями він дав зрозуміти, що ці володіння мають знаходитися під безпосередньою владою імператора і Штауфенів [Chronica regia Coloniensis, 1880, р. 271; Цольнер, 2001, с. 76; Novotný, 1928, s. 662–666; Žemlička, 1998, s. 76–77; Vaníček, 2000, s. 342; Wihoda, 2002, s. 111].

Попри всі зусилля, Данило Романович так і не зміг налагодити дружні стосунки з Белою IV. Угорський король, як пише М.Грушевський, вважав за краще підтримати Михайла Всеволодовича та його сина Ростислава, за котрим визнав титул «галицького князя» (*dux Galiciae*) й пообіцяв видати за нього свою доньку [Грушевський, 1993, с. 53]. Тоді Данило Романович вирішив нав'язати стосунки з ворогом Бели IV австрійським герцогом Фрідріхом II Бабенбергом. Про це ми довідуємося з короткого повідомлення галицького літописця. Він, зокрема, пише, що наприкінці 1236 – на початку 1237 р., тобто тоді, коли Фрідріх II Штауфен пішов на Фрідріха II Бабенберга війною, Данило зі своїм братом Васильком мали намір вирушити на підмогу австрійському герцогові, але угорський король зборонив їм це робити, і вони повернулися в землю свою. Як свідчить першоджерело, Бела IV, запросивши Данила та Василька до себе «на честь», зумів перешкодити їх союзу з австрійським герцогом [Полное собрание русских летописей, 1908, стлб. 776; Літопис руський, с. 392].

Винагородою, цілком логічно, і могла стати нейтральна позиція угорського короля у боротьбі

Данила Романовича за Галич. Щоправда, дослідник Л. Войтович, як уже відзначалося, схиляється до думки, що князь Данило домігся угорського нейтралітету у 1236 р., задовольнивши амбіції Бели IV. Про які саме амбіції йдеться, – не зрозуміло, однак з проаналізованого нами сюжету його праці випливає, що автор має на увазі ситуацію, коли під час коронації Бели IV Данило Романович вів королівського коня. Як нам видається, більш переконливо виглядає версія про забезпечення угорського нейтралітету в обмін на те, що Данило Романович і Василько відмовляться від намірів надати допомогу австрійському герцогові.

Наприкінці лютого 1237 р. у Відні відбувся імперський з'їзд, в якому брав участь і чеський король Вацлав I. З волі Фрідріха II Штауфена його 9-літнього сина Конрада на цьому зібранні було обрано римським (тобто німецьким) королем та спадкоємцем імператорського трону [Глогер, 2003, с. 163; Вис, 2005, с. 234; Novotný, 1928, s. 664]. З приводу перебігу виборів «Марбахські аннали» повідомляють, що Конрад здобув голоси *«архiepіскопів Майнца та Трїра, і короля Чехії, й герцога Баварії, який також був пфальцграфом Рейнським. За нього проголосували й інші князі, однак присутньо їх було небагато...»* [Annales Marbacenses qui dicuntur, 1907, р. 664]. На думку чеського дослідника М. Вігоди, віденський з'їзд був першим кроком на шляху до формування верстви імперських князів-виборців, кількість яких у другій половині XIII ст. становитиме 7 осіб і згодом отримує назву колегії курфюрстів [Wihoda, 2002, s. 111].

Імператор Фрідріх II Штауфен, прийнятий містянами Відня привітно, залишався тут рівно три місяці (до середини квітня 1237 р.) [Continuatio Praedicatorum Vindobonensium, 1851, р. 727; Егер, 1997, с. 368–369]. Відтак він повернувся в Прирейнські землі, а управління Австрією і Штирією довірив Бамберзькому єпископові Екбертові (1203–1237). Після його раптової смерті, що настала в червні 1237 р., боронити інтереси імператора в бабенберзьких володіннях мав швабський граф Ебергард Еберштайнський (*Eberhardum de Eberstein*), якому імператор надав 200 рицарів для захисту Відня [Annales Marbacenses qui dicuntur, 1907, р. 99; Continuatio Sancrucensis II, 1851, р. 639; Žemlička, 2002, s. 156].

Сучасний російський учений Олександр Майоров доводить, що під час перебування в перші місяці 1237 р. Фрідріха II Штауфена у Відні сюди прибув і Данило Романович. Дослідник припускає, що брати Романовичі, які спочатку мали намір стати на захист австрійського герцога, врешті-решт перейшли до табору його головного ворога – імператора Фрідріха II Штауфена. Князь Данило навіть отримав від Фрідріха II Штауфена королівську корону. Крім того, наголошує О. Майоров, за наказом імператора його кредитор, віденський купець Генріх Колода, передав послам «короля Русі» 500 марок сріблом, які, ймовірно, мали стати компенсацією витрат Романовичів у зв'язку з їх військовим походом до Австрії, а також винагородою за відмову від підтримки австрійського герцога і перехід на бік

Фрідріха II Штауфена [Майоров, 2011, с. 40–41; Майоров, с. 180–183]. З приводу отримання в 1237 р. Данилом Романовичем королівської корони історик Л. Войтович вважає, що хоча цей титул і не визнав папа, він ставив волинського володаря в один ряд з Белою IV та надавав певні підстави для унормування їхніх стосунків [Король Данило Романович, 2013, с. 106–107].

Заручившись нейтралітетом Бели IV та підтримкою Фрідріха II Штауфена, а також скориставшись ситуацією, що склалася в Галичі, Данило Романович у 1238 р. заволів цим містом. Князь Михайло Ростиславович утік в Угорщину. Але Белові IV переможений князь не був потрібний, тож він, як повідомляє галицький літописець, *«не вдасть дѣвки своєї [Анни] Ростиславу [Михайловичу], а погнав його від себе»* [Полное собрание русских летописей, 1908, стлб. 777–778, 783; Літопис руський, с. 393, 395]. Отже, завдяки сприятливим обставинам, що склалися в Центральній Європі внаслідок боротьби з австрійським герцогом, а також завдяки власній далекоглядності Данило Романович зумів відновити владу над спадщиною свого батька – Галицько-Волинським князівством.

На зібранні 1237 р. у Відні стався перший серйозний конфлікт у відносинах між чеським королем Вацлавом та Фрідріхом II Штауфеном. До цього моменту ще з часів правління Пршемисла Отакара I обидва правителі ставилися один до одного з повагою. Як відомо, Вацлав I був одружений із Кунігундою, кузиною імператора, тож отримання ним Чеського королівства в лено відбулося без жодних перешкод. Юридично це було оформлено грамотою, виданою Фрідріхом II Штауфеном у липні 1231 р. в південноіталійському місті Мельфі [Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae, tomus 3, fasc. 1, 1942, num. 11, р. 8–10; Novotný, 1928, s. 643]. У приборканні австрійського герцога Вацлав I та його родичі – Оттон II Вітельсбах і Бернгард Каринтійський – відіграли вирішальну роль. За це чеський король сподівався отримати частину з підкорених земель у Подунав'ї. Привласнити дещо зі статків Фрідріха II Бабенберга мали намір і Оттон II Вітельсбах та Бернгард Каринтійський. Навіть після вступу імператора до Відня чеські війська безпосередньо володіли якоюсь частиною відвойованих територій. Однак Фрідріх II Штауфен вирішив залишити все собі і не бажав віддавати нічого з бабенберзької здобичі [Vaníček, 2000, s. 344; Žemlička, 2002, s. 156].

Розчарований Вацлав I покинув Відень з важким серцем. У травні 1237 року він перебував у Чехії, а потім вчинив раптовий напад на Моравію проти свого брата Пршемисла. Королівське військо зайняло Брно та Оломоуц, тоді як маркграф Пршемисл утік в Угорщину. За посередництва угорського короля Бели IV між братами було укладено мир. З цього моменту і аж до своєї смерті (26 жовтня 1239 р.) маркграф Пршемисл, який не мав нащадків, жив із Вацлавом I у злагоді здобичі [Vaníček, 2000, s. 344–346; Žemlička, 2002, s. 157].

Тим часом Фрідріх II Штауфен готувався до

походу на Італію. Весною 1237 р. він прибув у Шпеер. У червні того ж року, на свято Трійці, тут зібрався імперський з'їзд, на якому німецькі князі підтвердили обрання Фрідріхового сина Конрада королем. При цьому архієпископа Майнцького Зігфріда фон Епштайна було призначено опікуном Конрада і державним регентом. Відтак у вересні 1237 р. очолене імператором військо вирушило в похід на Італію, аби завдати вирішального удару по Ломбардській лізі. Вже 27 листопада 1237 р. Фрідріх II Штауфен у битві при Кортенуово розгромив збройні сили ломбардських міст. Таким чином імператор відмовився від своїх давніх зобов'язань щодо папської курії (що було досить ризикованою справою), аби реалізувати домагання, пов'язані з титулом італійського короля [Chronica regia Coloniensis, 1880, р. 270–272; Глогер, 2003, с. 163–166; Вис, 2005, с. 234–241; Vaníček, 2000, s. 346–347].

Становище ж Фрідріха II Бабенберга досягло критичної межі. Деякий час його вплив обмежувався лише Вінер-Нейштадтом і Медлінгом [Пристер, 1952, с. 19]. Та австрійський герцог не здавався. Папська курія з острахом спостерігала за посиленням імператорського впливу, побоюючись зміцнення позицій Штауфенів у німецьких землях та в Сицилійському королівстві. У зв'язку з цим Апостольський престол спрямував свої зусилля на порятунок земель Бабенбергів. Мета папської дипломатії полягала в тому, аби звільнити їх з-під влади Штауфенів та повернути Фрідріхові II Бабенбергові [Vaníček, 2000, s. 347].

В епіцентрі подій опинилися й колишні переможці війни з австрійським герцогом – Оттон II Віттельсбах та чеський король Вацлав I, які від імператора нічого не отримали. Вести з ними перемовини папа уповноважив свого представника Альберта Богемського (*Albert von Behaim, Albertus Bohemus*, бл. 1200 – 1260), який добре володів латиною і помірно – чеською мовою. Він народився в родині міністеріалів у містечку Бйогамінг (*Böhming*) у Баварії, що поблизу монастиря Нідеральтайх (*Niederaltich*), де, очевидно, й здобув освіту. Попри виконання різних церковних обов'язків (декан у Пассау, архідіакон у Лорху та Оломоуці і под.), Альберт залишив по собі цікаву кореспонденцію, а також багату літературну й наукову спадщину. Політичні інтереси Альберта Богемського були спрямовані на підтримку боротьби папської курії проти імператора Фрідріха II Штауфена та його сина Конрада IV. Повноваження, які Альберт Богемський отримав від Григорія IX, балансували на межі між функціями політичного агента і папського легата. Мета його діяльності полягала в тому, аби створити опозиційну Штауфенам спілку німецьких князів [Novotný, 1928, s. 688–689; Vaníček, 2000, s. 347; Žemlička, 2002, s. 158].

Імператор Фрідріх II Штауфен, який після успішної битви при Кортенуово продовжував італійську кампанію, явно переоцінив свої можливості. Це засвідчила облога Брешії, яку військо імператора розпочало на початку серпня 1238 р. Під Брешією фортуна відвернулася від нього. Уже під час першої атаки на Брешію виявилось, що найбільш

численне і найбільш строкате військо, яке Фрідріх II Штауфен коли-небудь виводив у бій, було безпомічним проти мешканців цього середнього за величиною міста. Усі подальші спроби заволодіти Брешією, жителі якої, зневажаючи смерть, билися за свою свободу, виявилися марними. На початку жовтня 1238 року негода та епідемія змусили імператора зняти облогу. З урахуванням затрачених зусиль такий результат був рівносильний поразці [Глогер, 2003, с. 168–169; Вис, 2005, с. 246–247].

Увесь світ, а разом з ним і папа, стали свідками провалу планів імператора. Скориставшись ситуацією, Григорій IX підготував 14 пунктів, в яких висловив свої претензії до Фрідріха II Штауфена. Йшлося про посягання імператора та його міністеріалів на сицилійську церкву та про порушення умов мирного договору в Сан-Германо. У такий спосіб папа склав стратегічний план для оголошення Фрідріхові II Штауфенові інтердикту. Відтак у Вербну неділю (20 березня 1239 р.) Григорій IX вдруге відлучив Фрідріха II Штауфена від церкви. У своєму циркулярі від 21 травня 1239 р., в якому повідомлялося про анафему, понтифік навіть назвав імператора еретиком [Chronica regia Coloniensis, 1880, р. 273–274; Глогер, 2003, с. 171–172; Вис, 2005, с. 248–253]. Символічно, але саме 20 березня 1239 р. помер гросмейстер Німецького ордену Герман фон Зальца, який був вірним другом Фрідріха II Штауфена і досить часто мирив його з папою Григорієм IX [Машке, 2003, с. 21, 49; Бокман, 2004, с. 29; Vaníček, 2000, s. 348].

Крім анафеми, Григорій IX підготував напад на Сицилійське королівство, аби підтримати опір Ломбардської ліги. У цьому питанні до папи приєдналася також коаліція в складі Венеції та Генуї. У Німеччині ж папський інтердикт викликав розгубленість. Вплив папства на суспільство все ще посилювався, а на передньому плані вже намітилася можливість нової антиштауфенівської політичної хвилі, яку могло репрезентувати оточення Вацлава I [Vaníček, 2000, s. 348].

У конфлікті, що знову визрів між папою Григорієм IX та Фрідріхом II Штауфеном, чеський король тримався спершу стримано. Після розчарування, яке Вацлав I зажив у Відні, папська курія отримала шанси схилити його на свій бік. Слід відзначити, що з моменту вступу Вацлава на трон контакти чеських земель із Римом посилювалися. З одного боку, колишні чеські прелати виконували різні доручення за межами країни, а з іншого – зросло втручання зовнішніх посередників та уповноважених, у тому числі й папи, у справи Празького та Оломоуцького єпископств. За понтифікату Григорія IX це стало звичним явищем, що, проте, в чеському середовищі не надто схвалювалося. У тридцять років було видано низку грамот, згідно з якими папа брав під свій захист деякі чеські монастирі.

Вразливим моментом відносин Вацлава I з Римом стало також питання, чи погодиться Григорій IX задовольнити наміри сестри короля Анежки. Однак у 1238 р. папа, як відомо, відхилив її пропозиції щодо реформування чернечого життя. Та попри це, чеський король і папська курія проявляли тенденцію до

порозуміння. До такого кроку Вацлава I спонукали об'єктивні причини: те, в чому йому відмовив імператор, за сприятливої ситуації міг надати папа. Однак шляхи до зближення з Григорієм IX шукав і герцог Фрідріх II Бабенберг, за рахунок земель якого Вацлав I прагнув розширити власні володіння [ovotný, 1928, s. 672–676, 685–686; Žemlička, 2002, s. 158].

Врешті-решт між чеським королем та австрійським герцогом настало примирення, чого власне й домагався Апостольський престол. Задля цього, як повідомив в одному з листів до папи Альберт Богемський, Оттон II Віттельсбах побував у Празі, аби переконати Вацлава I в необхідності пошуків компромісу з Фрідріхом II Бабенбергом. Відтак наприкінці лютого 1239 р. чеський король і австрійський герцог зустрілися в Пассау. Тут обидва колишні супротивники дійшли згоди. Аби отримати чеську допомогу для відвоювання втрачених територій Фрідріх II Бабенберг, зокрема, пообіцяв віддати Вацлаву I частину австрійських земель на північ від Дунаю, а також погодився на заручини своєї племінниці Гертруди, доньки покійного брата Генріха, з найстаршим сином чеського короля Владиславом. А оскільки Фрідріх II Бабенберг не мав дітей, то Пршемисловичам у такий спосіб відкривався шлях до заволодіння його маєтками [Continuatio Sancrucensis II, 1851, p. 639–640; Žemlička, 1998, s. 83; Žemlička, 2002, s. 158; Vaníček, 2000, s. 348].

Отже, чеська підтримка коштувала Фрідріхові II Бабенбергові досить дорого, та іншого виходу в нього

не було. До речі, в цій критичній ситуації династичний союз із Вацлавом був не єдиним його кроком. У 1238 р. австрійський герцог видав заміж свою сестру, теж Гертруду, за тюринзького ландграфа Генріха IV Распе (1227–1247), дівера св. Єлизавети [Continuatio Mellicensis, 1851, p. 508; Vaníček, 2000, s. 348]. Тож останній також став його спільником. Щоправда, організована за активної участі папи коаліція на підтримку Фрідріха II Бабенберга була об'єднанням строкатим і ненадійним.

Висновки. Упродовж 30-х років XIII ст. важливим чинником міжнародних відносин у Центральній Європі була війна з герцогом Фрідріхом II Бабенбергом, що розпочалася як чесько-австрійський регіональний конфлікт. Вона стала першою серйозною зовнішньополітичною акцією Вацлава I, спрямованою на територіальне розширення Чеського королівства за рахунок володінь Бабенбергів. У падінні Фрідріха II Бабенберга був також зацікавлений німецький імператор Фрідріх II Штауфен, який прагнув приборкати войовничого герцога. Він також скористався плодами перемоги над Фрідріхом II Бабенбергом, прибравши його володіння. Однак тягар цієї війни винесло переважно чеське військо. Тож коли Вацлав I усвідомив, що імператор не бажає ділитися з ним захопленими австрійськими землями, то став шукати підтримки в папи Григорія IX. До цього прагнув і Фрідріх II Бабенберг, який потрапив у скрутне становище. В результаті, обидва супротивники примирилися.

Список використаних джерел

- Annales Erphordenses fratrum Praedicatorum a.1220 – 1253, 1899. Edidit Oswaldus Holder-Egger, *Monumenta Erphesfurtensia saec. XII. XIII. XIV. (Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum ex Monumentis Germaniae historicis separatim editi)*, Hannoverae et Lipsiae, p.72–116.
- Annales Marbacenses qui dicuntur. (Cronica Hohenburgensis cum continuatione et additamentis Nesburgensibus), 1907. Recognovit Hermanus Bloch, Hannoverae et Lipsiae, 167 p. (Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum ex Monumenta Germaniae historicis recusi).
- Auctoris incerti breve chronicon Austriacum..., 1721. Edidit R.D.P. Hieronymus Pez, *Scriptores Rerum Austriacarum. Tomus I.* Leipzig, col. 682–687.
- Bartnicki, M., 2005. *Polityka zagraniczna księcia Daniela Halickiego w latach 1217–1264*, Lublin, 251 s.
- Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae, tomus 3, fasc. 1, 1942, Gustavus Friedrich, Praga, XXV, 242 p.
- Constitutiones et acta publica imperatorum et regum. Tomus II, Inde ab a. MCXCVIII usque ad a. MCCLXXII [1198–1272], MDCCCXCVI [1896]. Edidit Ludewicus Weiland, Hannoverae: 691 p. (Monumenta Germaniae Historica. Legum. [L]. Sectio IV).
- Continuatio Admuntensis a.1140 – 1250. 1425., MDCCCLI (1851). *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*, tomus IX, edidit Georgius Henricus Pertz, Hannoverae, p. 579 – 593.
- Continuatio Lambacensis a. 1197–1348. (Tab. III), MDCCCLI (1851). *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*, tomus IX, edidit Georgius Henricus Pertz, Hannoverae, p. 556–561.
- Continuatio Mellicensis a. 1124–1564, MDCCCLI (1851). *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*, tomus IX, edidit Georgius Henricus Pertz, Hannoverae, p. 501–535.
- Continuatio Praedicatorum Vindobonensium a. 1025–1283. (Tab.V.), MDCCCLI (1851). *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*, tomus IX, edidit Georgius Henricus Pertz, Hannoverae, p. 724–732.
- Continuatio Sancrucensis I. a. 1225–1233. (Tab.IV.), MDCCCLI (1851). *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*, tomus IX, edidit Georgius Henricus Pertz, Hannoverae, p. 626–628.
- Continuatio Sancrucensis II. a. 1234–1266., MDCCCLI (1851). *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*, tomus IX, edidit Georgius Henricus Pertz, Hannoverae, p.637–646.
- Dąbrowski, D., 2013. *Daniel Romanowicz król Rusi (ok. 1201–1264). Biografia polityczna*, Kraków, 544 s.
- Chronica regia Coloniensis, 1880. Recensuit Georgius Waitz, Hannoverae, 414 p. (Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum ex Monumenta Germaniae historicis recusi).
- Képes krónika, 1964. Dercsényi Dezső, ... [et al.]. Budapest, 203 p.
- Legenda svatě Anežky České, 1994. *Františkánské prameny II*, P. Radim Jachym, Bratislava: Serafin ; Český Těšín : Cor Jesu, 1994, s. 348 – 382.
- Legenda svatě Kláry z Assisi, 1994. *Františkánské prameny II*, P. Radim Jachym, Bratislava: Serafin ; Český Těšín : Cor Jesu, 1994, s.293 – 327.
- Lukačka, J. Nevířazil, ale neprehral (Belo IV.) , 2003. V. Segeš, *Knihy kráľov. Panovníci v dejinách Slovenska a slovákov. Druhé, doplnené vydanie*, Bratislava: *Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá*, s. 117 – 120.

- Nagirnyj, W., 2011. Polityka zagraniczna księstw ziem halickiej i wołyńskiej w latach 1198 (1199), Kraków, 362 s.
- Novotný, V., 1928. České dějiny. Dílu I. Část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253), Praha, 1085 s. (Výbor nejlepších spisů poučných).
- Palacký, F., 1921. Dějiny národu Českého v Čechách a v Moravě dle původních pramenu. Praha, 1280+XVI s.
- Przibiconis de Radenin dicti Pulkavae Chronicon bohemiae (Přibík z Radenína řečeného Pulkavy Kronika česká), 1893. Josef Emler a Jan Gebauer *Fontes rerum bohemicarum*. Tom V., Praha, p. 1–326.
- Přibík z Radenína, řečený Pulkava. Kronika česká, 1987. Překlad Marie Bláhová, *Kroniky doby Karla IV*, Praha, s. 269–444.
- Rogierii Carmen Miserabile, 1937. Edendo operi praefuit E. Szentpétery, *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum: In 2 v. Budapestini*, vol. 1, p. 543–589.
- Segeš, V., Zlatá bula kráľa bez lesku (Ondrej II., zvaný Jeruzalemský), 2003. V. Segeš, *Knih kráľov. Panovníci v dejinách Slovenska a slovakov. Druhé, doplnené vydanie, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá*, s. 109 – 116.
- Soukupová, H., 2015. Svatá Anežka Česká – Život a legenda, Praha, 480 s.
- Spisy sv. Františka a sv. Kláry z Asissi, 2005. Bratislava, 411 s.
- Vaniček, V., 2000. Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek II., 1197–1250, Praha-Litomyšl, 582 s.
- Vaniček, V. Babenberkové, 2001. Encyklopedie dějin Německa, A. Kostlán, D. Moravcová, V. Vaniček, Praha : Ivo Železný, 2001, s.74–75.
- Wihoda, M., 2002. Od pohraniční marky k říšskému vévodství (907–1278), *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, s. 65–134.
- Žemlička, J., 1998. Století posledních Přemyslovců. Druhé přepracované vydání, v Melantrichu první, Praha, 416 s.
- Žemlička, J., 2002. Počátky Čech královských: 1198-1253: proměna státu a společnosti. Praha, 964 s.
- Žemlička, J., 2005. Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali, Praha, 497 s.
- Žemlička, J., Přemysl Otakar I., 2008. M. Ryantová, P. Vorel, Čeští králove Praha-Litomyšl: Paseka, s. 79–91.
- Бокман, Х., 2004. Немецкий орден: Двенадцать глав из его истории, М., 273 с.
- Вис, Э.В., 2005, Фридрих II Гогенштауфен, М., 378 с.
- Войтович, Л., 2007. Союз галицьких Романовичів з Австрією та Чехією у XIII ст. *Проблеми слов'язознавства*, вип.56 – 57, с. 47 – 56.
- Волощук, М. М., 2006. Даниил Галицкий и Бела IV: К реконструкции русско-венгерских отношений 30-х годов XIII в., *Rossica antiqua*, с. 331–341.
- Воцелка, К., 2007. История Австрии. Культура, общество, политика, М., 512 с.
- Глогер, Б., 2003. Император, Бог и дьявол. Фридрих II Гогенштауфен в истории и легенде, СПб., 288 с.
- Головко, О.Б., 2006. Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя, К., 576 с.
- Головко, О.Б., 2017. Князь Мстислав Мстиславич “Удатний” і його доба, Кам’янець-Подільський, 272 с.
- Грушевський, М., 1993. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн., т. III. До року 1340, К., 592 с.
- Дворнік, Ф. 2000. Слов’яни в європейській історії та цивілізації, К., 528 с.
- Домбровский, Я., 1965. Польская политика и натиск германского феодального мира на Чехию и Венгрию в средние века, *Германская экспансия в Центральной и Восточной Европе. Сборник статей по истории так называемого “Дранга нах остен”*, М., с. 71–108.
- Егер, О., 1997. Всемирная история в четырех томах. Издание исправленное и дополненное, т.2. Средние века, М., 824 с.
- Ипатьевская летопись, 1908. *Полное собрание русских летописей*, изд. второе, томъ второй, С.-Петербургъ, XVI с., 938 стлб.
- Киселев, М.В., 2015. Австрийский “узел” во внешней политике Даниила Галицкого, *Русин*, № 1 (39), с. 25 – 50.
- Король Данило Романович (Славетні постаті Середньовіччя, вип.3), 2013. Володимир Александрович, Леонтій Войтович, Біла Церква: *Вид. О. Пшонківський*, 240 с.
- Котляр, М.Ф., 1998. Галицько-Волинська Русь (Україна крізь віки, том 5), К., 336 с.
- Крип’якевич, І.П., 1984. Галицько-Волинське князівство, К., 174 с.
- Літопис руський, 1998. Л.Є.Махновець, К., 1989, XVI+591 с.
- Лабунька, М., 2004. Князь Данило Галицький і коронація Угорського короля Бели IV: Чин Officium Stratoris, *До джерел: збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя*, т.1, с.554–561.
- Лінч, Дж., 1994. Середньовічна церква. Коротка історія, Київ, 492 с.
- Ліхтей, І., 2003. Австро-угорсько-чеське протистояння 30–50-х рр. XIII ст. *Carpatica-Karpatika*, вип. 21, Ужгород, с. 114–132.
- Ліхтей, І., 2011. Між Штауфенами і Вельфами: консолідація Чеського королівства та зміцнення його міжнародного статусу за правління Пршемисла Отакара I (1197–1230), Ужгород, 336 с.
- Майоров, А.В., 2001. Галицько-Вольнская Русь: Очерки социально-политических отношений в домонгольский период: Князь, бояре и городская община, Петербург, 639 с.
- Майоров, О., 2011. Невідомий епізод 1237 року у взаєминах князя Данила Романовича з імператором Фрідріхом II, *Княжа доба: історія і культура*, вип. 4, с.180 – 186.
- Майоров, А.В., 2011. Даниил Галицкий и Фридрих Воинственный: русско-австрийские отношения в середине XIII в., *Вопросы истории*, № 7, с.32–52.
- Майоров, А.В., 2012. Первая уния Руси с Римом, *Вопросы истории*, № 4, с. 33–52.
- Машке, Э., 2003. Немецкий орден, СПб., 256 с.
- Митрофанов, П.П., 2003. История Австрии с древнейших времен до 1792 г., изд. 2-е, М., 160 с.
- Неусыхин, А.И., 1974. Проблемы европейского феодализма. Избранные труды, М., 540 с.
- Паршин, І., 2012. Участь Данила Романовича у боротьбі за Австрійську спадщину Бабенбергів, *Дрогобицький краєзнавчий збірник*, вип. 16, с. 40–48.
- Полонська-Василенко, Н., 1992. Історія України: У 2 т., т. I. До середини XVII століття, К., 640 с.
- Пристер, Е., 1952. Краткая история Австрии, М., 512 с.
- Цьольнер, Е., 2001. Історія Австрії, Львів, 712 с.

References

- Annales Erphordenses fratrum Praedicatorum a.1220 – 1253, 1899. Edidit Oswaldus Holder-Egger, Monumenta Erphesfurtensia saec. XII. XIII. XIV. (Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum ex Monumentis Germaniae historicis separatim editi), Hannoverae et Lipsiae, p.72–116.
- Annales Marbacenses qui dicuntur. (Cronica Hohenburgensis cum continuatione et additamentis Nesburgensibus), 1907. Recognovit Hermanus Bloch, Hannoverae et Lipsiae, 167 p. (Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum ex Monumenta Germaniae historicis recusi).
- Auctoris incerti breve chronicon Austriacum..., 1721. Edidit R.D.P. Hieronymus Pez, Scriptores Rerum Austriacarum. Tomus I. Leipzig, col. 682–687.
- Bartnicki, M., 2005. Polityka zagraniczna księcia Daniela Halickiego w latach 1217–1264, Lublin, 251 s.
- Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae, tomus 3, fasc. 1, 1942, Gustavus Friedrich, Praga, XXV, 242 p.
- Constitutiones et acta publica imperatorum et regum. Tomus II, Inde ab a. MCXCVIII usque ad a. MCCLXXII [1198–1272], MDCCCXCVI [1896]. Edidit Ludewicus Weiland, Hannoverae: 691 p. (Monumenta Germaniae Historica. Legum. [L]. Sectio IV).
- Continuatio Admuntensis a.1140 – 1250. 1425., MDCCCLI (1851). Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum, tomus IX, edidit Georgius Henricus Pertz, Hannoverae, p. 579 – 593.
- Continuatio Lambacensis a. 1197–1348. (Tab. III), MDCCCLI (1851). Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum, tomus IX, edidit Georgius Henricus Pertz, Hannoverae, p. 556–561.
- Continuatio Mellicensis a. 1124–1564, MDCCCLI (1851). Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum, tomus IX, edidit Georgius Henricus Pertz, Hannoverae, p. 501–535.
- Continuatio Praedicatorum Vindobonensium a. 1025–1283. (Tab.V.), MDCCCLI (1851). Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum, tomus IX, edidit Georgius Henricus Pertz, Hannoverae, p. 724–732.
- Continuatio Sancrucensis I. a. 1225–1233. (Tab.IV.), MDCCCLI (1851). Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum, tomus IX, edidit Georgius Henricus Pertz, Hannoverae, p. 626–628.
- Continuatio Sancrucensis II. a. 1234–1266., MDCCCLI (1851). Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum, tomus IX, edidit Georgius Henricus Pertz, Hannoverae, p.637–646.
- Dąbrowski, D., 2013. Daniel Romanowicz król Rusi (ok. 1201–1264). Biografia polityczna, Kraków, 544 s.
- Chronica regia Coloniensis, 1880. Recensuit Georgius Waitz, Hannoverae, 414 p. (Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum ex Monumenta Germaniae historicis recusi).
- Képes krónika, 1964. Dercsényi Dezső, ... [et al.]. Budapest, 203 p.
- Legenda svatě Anežky České, 1994. Františkánské prameny II, P. Radim Jachym, Bratislava: Serafin ; Český Těšín : Cor Jesu, 1994, s. 348 – 382.
- Legenda svatě Kláry z Assisi, 1994. Františkánské prameny II, P. Radim Jachym, Bratislava: Serafin ; Český Těšín : Cor Jesu, 1994, s.293 – 327.
- Lukačka, J. Nevít'azil, ale neprehral (Belo IV.)), 2003. V. Segeš, Kniha kráľov. Panovníci v dejinách Slovenska a slovákov. Druhé, doplnené vydanie, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. 117 – 120.
- Nagirmij, W., 2011. Polityka zagraniczna księstw ziem halickiej i wołyńskiej w latach 1198 (1199), Kraków, 362 s.
- Novotný, V., 1928. České dějiny. Dílu I. Část III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253), Praha, 1085 s. (Výbor nejlepších spisů poučných).
- Palacký, F., 1921. Dějiny národu Českého v Čechách a v Moravě dle původních pramenu. Praha, 1280+XVI s.
- Przibiconis de Radenini dicti Pulkavae Chronicon bohemiae (Příbika z Radenína řečeného Pulkavy Kronika česká), 1893. Josef Emler a Jan Gebauer Fontes rerum bohemicarum. Tom V., Praha, p. 1–326.
- Příbik z Radenína, řečený Pulkava. Kronika česká, 1987. Překlad Marie Bláhová, Kroniky doby Karla IV, Praha, s. 269–444.
- Rogerii Carmen Miserabile, 1937. Edendo operi praefuit E. Szentpétery, Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum: In 2 v. Budapestini, vol. I, p. 543–589.
- Segeš, V., Zlatá bula kráľa bez lesku (Ondrej II., zvaný Jeruzalemský), 2003. V. Segeš, Kniha kráľov. Panovníci v dejinách Slovenska a slovákov. Druhé, doplnené vydanie, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. 109 – 116.
- Soukupová, H., 2015. Svatá Anežka Česká – Život a legenda, Praha, 480 s.
- Spisy sv. Františka a sv. Kláry z Assisi, 2005. Bratislava, 411 s.
- Vaniček, V., 2000. Velké dějiny země Koruny české. Svazek II., 1197–1250, Praha–Litomyšl, 582 s.
- Vaniček, V. Babenberkové, 2001. Encyklopedie dějin Německa, A.Kostlán, D. Moravcová, V.Vaniček, Praha : Ivo Železný, 2001, s.74–75.
- Wihoda, M., 2002. Od pohraniční marky k říšskému vévodství (907–1278), Dějiny Rakouska. Praha: Lidové noviny, s. 65–134.
- Žemlička, J., 1998. Století posledních Přemyslovců. Druhé přepracované vydání, v Melantrichu první, Praha, 416 s.
- Žemlička, J., 2002. Počátky Čech královských: 1198-1253: proměna státu a společnosti. Praha, 964 s.
- Žemlička, J., 2005. Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali, Praha, 497 s.
- Žemlička, J., Přemysl Otakar I., 2008. M.Ryantová, P.Vorel, Čeští králove Praha–Litomyšl: Paseka, s. 79–91.
- Bokman, H., 2004. Nemeckij orden: Dvenadcat' glav iz ego istorii [German Order: Twelve Chapters from its History], M., 273 c. (in Russian).
- Cz`ol`ner, E., 2001. Istoriya Avstriji [History of Austria], L`viv, 712 s. (in Ukrainian).
- Dombrovskij, YA., 1965, Pol'skaya politika i natisk germanskogo feodal'nogo mira na CHEkhiyu i Vengriyu v srednie veka [Polish policy and the onslaught of the German feudal peace on the Czech Republic and Hungary in the Middle Ages], Germanskaya ekspansiya v Central'noj i Vostochnoj Evrope. Sbornik statej po istorii tak nazyvaemogo "Dranga nah osten", M., s. 71–108. (in Russian).
- Dvornik, F. 2000, Slov'yany` v yevropejs`kij istoriji ta cy`vilizaciji [Slavs in European history and civilization], K., 528 s. (in Ukrainian).
- Gloger, B., 2003. Imperator, Bog i d'yavol. Fridrih II Gogenshtaufen v istorii i legend [Emperor, God and the devil. Frederick II Hohenstaufen in history and legend], SPb., 288 s. (in Russian).
- Golovko, O.B., 2006. Korona Dany`la Galy`cz`kogo: Voly`n` i Galy`chy`na v derzhavno-polity`chnomu rozvy`tku Central`no-Sxidnoyi Yevropy` rann`ogo ta klasy`chnogo seredn`ovichchya [Danil Galitsky's Crown: Volin and Galicia in the power and political development of Central Shivo Europe and the early mid-19th century], K., 576 s. (in Ukrainian).

- Golovko, O.B., 2017. Knyaz' Msty'slav Msty'slavych "Udatny'j" i jogo doba, Kam'yanecz'-Podil's'ky'j [Prince Mstislav Mstislavich "Udatny'" and his young dob], 272 s. (in Ukrainian).
- Grushevs'ky'j, M., 1993. Istorija Ukrayiny'-Rusy' [History of Ukraine-Rus]: V 11 t., 12 kn., t. III. Do roku 1340, K., 592 s. (in Ukrainian).
- Ipat'evskaya letopis', 1908. Polnoe sobranie russkikh" letopisej [Full collection of Russian literature], izd. vtoroe, tom" vtoroj, S.-Peterburg", XVI s., 938 stlb. (in Russian).
- Kiselev, M.V., 2015. Avstrijskij "uzel" vo vneshnej politike Daniila Galickogo [Austrian "knot" in the foreign policy of Daniel Galitsky], Rusin, № 1 (39), s. 25–50. (in Russian).
- Korol' Dany'lo Romanovy'ch (Slavetni postati Seredn'ovichchya, vy'p.3) [King Danilo Romanovich (Glorious figures of the Middle Ages, vip.3)], 2013. Volody'my'r Aleksandrovy'ch, Leontij Vojtovy'ch, Bila Cerkva: Vy'd. O. Pshonkivs'ky'j, 240 s. (in Ukrainian).
- Kotlyar, M.F., 1998. Galy'cz'ko-Voly'ns'ka Rus' [Galicia-Volyn Rus] (Ukrayina kriz' viky', tom 5), K., 336 s. (in Ukrainian).
- Kry'p'yakevy'ch, I.P., 1984. Galy'cz'ko-Voly'ns'ke knyazivstvo [Galicia-Volyn principality], K., 174 s. (in Ukrainian).
- Labun'ka, M., 2004. Knyaz' Dany'lo Galy'cz'ky'j i koronaciya Ugors'kogo korolya Bely' IV: Chy'n Officium Stratoris [Prince Danylo Halitsky and the coronation of the Hungarian king Beli IV: Chin Officium Stratoris], Do dzherel: zbirny'k naukovy'x prac' na poshanu Olega Kupchy'ns'kogo z nagody' jogo 70-richchya, t.1, s.554–561. (in Ukrainian).
- Linch, Dzh., 1994. Seredn'ovichna cerkva. Korotka istoriya [Medieval Church. Brief history], Ky'yiv, 492 s. (in Ukrainian).
- Litopy's rus'ky'j [Chronicle of the Rus], 1998. L.Ye.Maxnovecz', K., 1989, XVI+591 s. (in Ukrainian).
- Lixtej, I., 2003. Avstro-ugors'ko-ches'ke proty'stoyannya 30–50-x rr. XIII st. [Austro-Hungarian-Czech confrontation of the 30's and 50's. XIII century], *Carpatica-Karpaty'ka*, vy'p. 21, Uzhgorod, s. 114–132. (in Ukrainian).
- Lixtej, I., 2011. Mizh Shtaufenamy' i Vel'famy': konsolidaciya Ches'kogo korolivstva ta zmiznennyya jogo mizhnarodnogo statusu za pravlinnyya Prshemy'sla Otakara I (1197–1230) [Between Stauffen and Velfs: the consolidation of the Czech kingdom and the strengthening of its international status under the reign of Przemysl Otakar I (1197-1230)], Uzhgorod, 336 s. (in Ukrainian).
- Majorov, A.V., 2001. Galicko-Volynskaya Rus': Oчерки social'no-politicheskikh otnoshenij v domongol'skij period: Knyaz', boyare i gorodskaya obshchina [Galitsko-Volyn Rus: Essays on the socio-political relations in the pre-Mongol period: Prince, boyars and urban community], Peterburg, 639 s. (in Russian).
- Majorov, A.V., 2011. Daniil Galickij i Fridrih Voinstvennyj: russko-avstrijskie otnosheniya v seredine XIII v. [Daniil Galitsky and Friedrich Militant: Russian-Austrian relations in the middle of the thirteenth century], *Voprosy istorii*, № 7, s. 32–52. (in Russian).
- Majorov, A.V., 2012. Pervaya uniya Rusi s Rimom [The First Union of Russia with Rome], *Voprosy istorii*, № 4, s. 33–52. (in Russian).
- Majorov, O., 2011. Nevidomy'j epizod 1237 roku u vzayemy'nax knyazya Dany'la Romanovy'cha z imperatorom Fridrixom II [Unknown episode 1237 in the relationship between Prince Danylo Romanovich and Emperor Frederick II], *Knyazha doba: istoriya i kul'tura*, vy'p. 4, s.180–186. (in Ukrainian).
- Mashke, Je., 2003. Nemeckij orden [German Order], SPb., 256 c. (in Russian).
- Mitrofanov, P.P., 2003. Istorija Avstrii s drevnejshih vremen do 1792 g. [History of Austria from the earliest times to 1792], izd. 2-e, M., 160 s. (in Russian).
- Neusyhin, A.I., 1974. Problemy evropejskogo feodalizma [Problems of European feudalism]. Izbrannye trudy, M., 540 s. (in Russian).
- Parshy'n, I., 2012. Uchast' Dany'la Romanovy'cha u borot'bi za Avstrijs'ku spadshhy'nu Babenberg'iv [Participation of Danylo Romanovich in the struggle for the Babenbergs' Austrian heritage], *Drogoby'cz'ky'j krayeznavchy'j zbirny'k*, vy'p. 16, s. 40–48. (in Ukrainian).
- Polons'ka-Vasy'lenko, N., 1992. Istorija Ukrayiny' [History of Ukraine:]: U 2 t., t. I. Do seredy'ny' XVII stolittya, K., 640 s. (in Ukrainian).
- Priester, E., 1952. Kratkaja istorija Avstrii [A Brief History of Austria], M., 512 s. (in Russian).
- Vis, E.V., 2005. Fridrih II Gogenshtaufen [Frederick II Hohenstaufen], M., 378 s. (in Russian).
- Vocelka, K., 2007. Istorija Avstrii. Kul'tura, obshchestvo, politika [History of Austria. Culture, society, politics], M., 512 s. (in Russian).
- Vojtovy'ch, L., 2007. Soyuz galy'cz'ky'x Romanovy'chiv z Avstriyeyu ta Chexiyeyu u XIII st. [Union of Galician Romanoviches with Austria and the Czech Republic in the thirteenth century] *Problemy' slov'yanoznavstva*, vy'p. 56 – 57, s. 47–56. (in Ukrainian).
- Voloshchuk, M. M., 2006. Daniil Galickij i Bela IV: K rekonstrukcii russko-vengerskikh otnoshenij 30-h godov XIII v. [Daniil Galitsky and Bela IV: On the reconstruction of Russian-Hungarian relations of the 30s of the 13th century], *Rossica antiqua*, s. 331–341. (in Russian).
- Eger, O., 1997. Vsemirnaya istoriya v chetyrekh tomah [World History in four volumes]. Izdanie ispravlennoe i dopolnennoe, t.2. Srednie veka, M., 824 s.

SUMMARY

**CZECH KING VACLAV I AND AUSTRIAN DUKE FRIEDRICH II BABENBERG
AT THE CROSSROADS OF WAR AND PEACE
(1230 - 1239)**

Ihor Likhtei

Candidate of History, Docent, Head of the Department of Ancient, Middle Ages and Premodern History of
Ukraine

SHEE «Uzhhorod National University»

The article describes the course of the conflict between the Czech King Vaclav I and the Austrian Duke Friedrich II Babenberg, which lasted for 30 years of the XIII century and eventually ended with conciliation. As to Vaclav I, that struggle bore dynastic meaning first of all, because the matter was in protection of his sister's Anezhka honour, who was to marry the Emperor Friedrich II Stauffen's son - Henry (VII). However because of the intrigues of Friedrich's father Leopold VI Babenberg that marriage was never concluded. As a result, Henry (VII) married Leopold's daughter Margaret Babenberg. Then Anezhka's father - the Czech king Przemysl Otakar I, invaded Leopold VI Babenberg's territories and devastated them. After the death of Przemysl Otakar I and Leopold VI Babenberg, their sons and heirs - the Czech king Vaclav I and the Austrian Duke Friedrich II Babenberg continued the war. Friedrich II Bagenberg even made an alliance with Vaclav's brother - the Margrave of Moravia Przemysl - to take the revenge for devastation Austria and to dethrone Vaclav I. However due to sudden illness Friedrich II Bagenberg had to stop his successful military operations, and the markrave Przemysl had to surrender to his brother Vaclav. Fortune continued not to be in favour to Friedrich Babenberg. Hungarian king András II opposed him too and made an alliance with Vaclav I. Thus the Hungarians, together with the Czechs, began spitting the Austrian lands. So having fallen into a difficult position, Friedrich II Bagenberg was forced to reconcile with Vaclav I.

Keywords: Czech kingdom, Austrian duchy, Hungarian kingdom, Friederich II Stauffen, Henry (VII), Przemysl Otakar I, Vaclav I, Princess Anezhka, Leopold VI Babenberg, Friedrich II Babenberg, Andras II.